

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 341.343.3.340.13

ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ЗБРОЙНИХ СИЛ ООН У МИРОТВОРЧИХ ОПЕРАЦІЯХ

Здоровко С. Ф.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри міжнародного права
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Анотація Статтю присвячено висвітленню питання правового положення механізму застосування міжнародних збройних сил ООН у миротворчих операціях в конкретних збройних конфліктах, досліджені такого важливого питання, як юридична можливість миротворців ООН становитися законними учасниками збройного конфлікту, питань застосування міжнародного гуманітарного права до миротворчих сил.

Ключові слова: міжнародні збройні сили, миротворчі операції, збройні конфлікти, міжнародне гуманітарне право.

Аннотация Статья посвящена изучению вопроса правового механизма применения международных вооруженных сил ООН в миротворческих операциях в конкретных вооруженных конфликтах, исследованию такого важного вопроса, как юридическая возможность миротворцев ООН становиться законными участниками вооруженного конфликта, вопросу применения международного гуманитарного права к миротворческим силам.

Ключевые слова: международные вооруженные силы, миротворческие операции, вооруженные конфликты, международное гуманитарное право.

Annotation The article is devoted to legal mechanism for international forces in the UN peacekeeping operations in specific armed conflict. The author mentions the legal possibility of UN peace keepers become legitimate participants in armed conflict. Also the we analyze the using of international humanitarian law to peacekeeping forces.

Key words: international forces, peacekeeping operations, armed conflict, international humanitarian law.

З давніх часів людство знаходиться в пошуках «вічного миру» або, усвідомлюючи невідворотність війни та збройних конфліктів як своїх постійних супутників, прагне хоч би обмежити та зменшити страждання, які спричиняються війною. В середині ХХ століття державам вдалось домовитися про утворення найбільшої в історії людства універсальної міжнародної організації – Організації Об'єднаних Націй (ООН), під егідою якої еволюціонували міжнародні відношення другої половини ХХ століття та продовжують їх розвиток на початку ХХІ століття. Одним із найважливіших напрямів багатofункціональної діяльності ООН стала міжнародна миротворчість (в широкому сенсі), яка проявилась у ході своєї еволюції в самих різних формах (підтримання миру, спонукання до миру, миро будівництво та інше).

Одним із таких напрямів цієї діяльності, яка має актуальне значення для всіх без винятку країн членів ООН – це застосування миротворчих збройних сил ООН в конкретних збройних конфліктах.

Для українського суспільства в умовах сьогодення (при наявності збройного конфлікту на сході держави) це питання є дуже актуальним, підтвердження чого є різного характеру повідомлення в засобах масової інформації в тому числі й про прагнення вводу миротворчих сил ООН в зону конфлікту з метою його закінчення та дотримання територіальної цілісності України.

Автор статті повністю солідарний з цим прагненням, однак для розуміння проблемності вирішення цього складного питання необхідно розібратися в теоретичному плані про статус в правовому полі міжнародних збройних сил ООН при

участі в збройних конфліктах.

У теоретичному плані питанню застосування миротворчих сил ООН у конкретних збройних конфліктах значну увагу в своїх працях приділяли зарубіжні вчені: Л. Алквіст, К. Аннан, К. Байрон, А. Бенвеністі, С. Блум, М. Боуден, Д. Боут, Б. Бутрос-Гали, Дж. Бьялке, С. Вите, Х. П. Гассер та інші.

Створення ООН ознаменувало собою початок нової епохи розвитку миро творчості на планеті, яка продовжується по сьогоднішній день – епохи міжнародної миро творчості ООН. Безумовно, далеко не всі миротворчі процеси на планеті здійснюються під егідою цієї організації, особливо якщо врахувати позиції регіональних організацій та угод, але в той же час роль ООН в міжнародному миротворчому русі переоцінити важкою.

При цьому необхідно мати на увазі, що питання діяльності миротворчих сил ООН нероздільно пов'язане з застосування міжнародного гуманітарного права.

Дослідження проблеми застосування міжнародного гуманітарного права під час миротворчих операцій ООН буде не повною без дослідження такого важливого питання, як юридична можливість миротворців ООН становитися законними учасниками збройного конфлікту.

Уявляється, що в випадку негативної відповіді на це питання норми гуманітарного права не будуть застосовуватися навіть в тому випадку, коли миротворці вступають в збройний конфлікт *de facto*. Однак, перш ніж робити будь які висновки, необхідно уважно проаналізувати правовий статус миротворчих сил.

У сучасних умовах поняття «миротворчі сили ООН» у вузькому сенсі включають у себе два силових елементи: безпосередньо збройні сили та поліцейський контингент. Останній у залежності від

мети та завдань конкретної миротворчої операції, визначеної в її мандаті, може бути озброєний легкою стрілецькою зброєю (операції в Косово (МООНК / UNMIK, 1999-2008) та в Східному Тиморі (МООНПВТ / UNMISSET, 2002-2005)), або бути не озброєним (місії ООН в Ліберії (МООНЛ / UNMIL, з 2003 р.), Судані (МООНВС / UNMIS, 2005-2011 рр.)). За правило, персонал цивільної поліції ООН отримує статус поліцейських радників (advisors) або наглядачів (monitors) ООН і не приймає активної участі в конкретних акціях які здійснюються силами місцевої поліції, а обмежується спостереженням. Третій компонент миротворчих операцій ООН «нового покоління» – цивільний персонал – не може розглядатися як силовий елемент миротворчих сил ООН як в мирний час так й під час збройного конфлікту. Статус цивільного персоналу ООН в кожному випадку залишається незмінним, будучи пріоритетним до правового положення цивільного населення в період збройного конфлікту.

У широкому сенсі персонал, який приймає участь у миротворчих операціях ООН поділяється на три великі категорії (компоненти): військовослужбовці національних збройних контингентів, наданих державами – учасниками Організації; військові та поліцейські наглядачі, відряджені національними урядами в розпорядження конкретної миротворчої місії; цивільний персонал – найбільш багато чисельна та найменш захищена група учасників миротворчої операції. Всередині кожної із перерахованих категорій проходить більш складний поділ на умовні підгрупи (наприклад, цивільний персонал може розділитися на контрактних службовців ООН та волонтерів).

Більш практичний інтерес викликає поділ всього персоналу ООН, який бере участь у миротворчих операціях, на осіб яких можливо хоча б формально віднести до категорії законних учасників збройних конфліктів та їх співвідношення з цивільним населенням.

Складність у цьому питанні викликають дві обставини. Перша – це відсутність загально прийнятого підходу до класифікації законних учасників збройних конфліктів та їх співвідношення з цивільним населенням. Згідно норм міжнародного права всі законні учасники збройних конфліктів (у першу чергу йдеться про міжнародні збройні конфлікти, регламентовані нормами гуманітарного права більш детально) поділяються на дві групи: комбатанти (від французького слова combattant – військовий борець) та не комбатанти. Такий поділ не викликає ніяких сумнівів. Труднощі розпочинаються при спробі класифікації категорії комбатантів та не комбатантів [1].

Загально прийнята доктринальна позиція, яка з'явилась ще в середині 20 століття та підтримана більшістю західних юристів-міжнародників, базується на віднесенні до числа не комбатантів досить широкого кола осіб. Однак, детальний аналіз положень Додаткового протоколу I 1977 року дозволив сформулювати, на наш погляд, якісно новий підхід до вирішення цього питання. В підсумку, коло осіб віднесених до числа не комбатантів, звужилось до двох категорій: медичного персоналу та духовенства. Цей підхід на сьогодні ще не отримав широкого розповсюдження. Продовжують тривати з цього питання наукові дискусії, так наприклад професор

I. I .Котлярова відстоює думку, щодо числа не комбатантів слід відносити військових суддів та військових прокурорсько-слідчих працівників, діяльність яких, однак, нормами гуманітарного міжнародного права не урегульована.

Друга обставина, яка викликає труднощі при визначенні статусу персоналу ООН, який бере участь у миротворчих операціях, це невизначеність правового статусу так званих збройних сил ООН. З одного боку, мета діяльності ООН в масштабі навіть окремо взятої миротворчої операції не зводиться до прямої участі в збройному конфлікті. Як раз навпаки, миротворчі сили ООН покликані роз'єднати протиборчі сторони, не допускати ескалації конфлікту, діяти перш за все мирними засобами. І лише в виключних випадках, які суворо визначені нормами міжнародного права (настільки це можливо в умовах їх не прозорості), зі зброєю в руках вступати в збройний конфлікт, дотримуючись при цьому суворого нейтралітету в межах принципу захисту інтересів нейтральних держав. Розмірковуючи над дією цього принципу, Г. М. Мелков відзначає, що тимчасово нейтральні держави зобов'язані виконувати рішення Ради Безпеки ООН про залучення їх до участі в військових санкціях проти агресора. Вони вправі відмовитися від нейтралітету, однак така відмова може мати місце лише на користь жертви агресії та виступаючої на її боці ООН, однак ні в якому разі не на користь агресора [2].

Ураховуючи те, що ст. 43 Уставу ООН так й не розпочала діяти, поняття «збройні сили ООН» є умовним, оскільки на сьогодні не закріплено конкретно-матеріальним вираженням. Однак, на ряду з цим існує й міжнародний правопорядок, який базується на загально визначених принципах міжнародного права, яке суворо охороняє державний (національний) суверенітет в усіх його проявах. У підсумку, ООН просто не отримує ресурсів, необхідних для формування власних збройних сил. Хоча, це питання неодноразово обговорювалось країнами – членами ООН за більш чим півстолітню діяльність Організації. Таким чином, якщо стати на позицію існування збройних сил ООН (як умовного поняття), то за персоналом таких сил необхідно признавати статус законних учасників збройних конфліктів (комбатантів та не комбатантів). Однак, якщо керуватися формально-юридичною логікою – заперечуючи факт наявності у ООН власних збройних сил, то питання про надання статусу законних учасників збройних конфліктів персоналу, діючому під блакитним прапором Організації втрачає свою актуальність.

У такому разі виникає проблема, яка виходить за межі чисто юридичного підходу. В разі, коли такий персонал все ж прийме (припустимо, вимушено) участь у збройному конфлікті, то яким статусом він буде наділений у міжнародному праві? Чи буде цей персонал користуватися усіма гарантіями, наданими гуманітарним правом комбатантам та не комбатантам? Або ж він буде розглядатися національними урядами (збройними силами опозиції), з якими він вступив у збройне протиборство, в якості злочинців з усіма впливаючи ми із цього наслідками. Питання це є складним і вимагає свого рішення на рівні універсального міжнародного договору.

І. М. Арцібасов з цього приводу зазначає, що по цьому питанню існують чіткі роз'яснення в рішеннях ряду міжнародних організацій та в інструкціях Генерального секретаря збройними силами ООН [3].

Так, у 1975 році Інститут міжнародного права прийняв резолюцію, в якій, *inter alia*, стверджується таке: зобов'язання, яке має за мету зменшити страждання викликані війною та які випливають із міжнародних угод та звичайного права, в «рівній мірі поширюються на акції, які проводить ООН» [4].

У відповіді третього Генерального секретаря ООН на лист Міжнародного Комітету Червоного Хреста (скор. МКЧХ) від 8 листопада 1962 року зазначалось, що «збройні сили ООН, беруть участь у будь якій акції, застосовують настільки скрупульозно, наскільки це можливо принципи міжнародних конвенцій» [5].

Професор Г. М. Мелков відносить особливий склад збройних сил ООН, сформованих у відповідності з Уставом Організації до законних учасників збройних конфліктів, які зобов'язані дотримуватися норм міжнародного гуманітарного права [6].

Як вбачається, кожна дискусія з питання застосування норм гуманітарного права до миротворчих сил ООН повинна розпочинатися з вивчення військової операції у Кореї в 1950 р. На справедливе зауваження МКЧХ про те, що сторони конфлікту зобов'язані *de facto* дотримуватися гуманітарних принципів Женевської конвенції 1949 р., які ще на той час не вступили в силу, керівник операції ООН відповів, що, навіть будучи пов'язаний згідно інструкції зазначеними принципами, зокрема, ст. 3, загальної для всіх Женевської конвенції, він, будучи командуючим силами ООН наразі не спроможний допустити обмеження дій таких сил на підставі норм зазначеної конвенції [7].

Розпочинаючи з цього моменту, практично в кожному збройному конфлікті, в який втягнуті миротворчі сили Організації, МКЧХ нагадує Генеральному секретарю на застосування до миротворчих сил, які знаходяться в його розпорядженні, Женевських конвенцій 1949 р., а також про необхідність кожної держави яка надає свій військовий контингент для участі в миротворчих операціях ООН забезпеченню їх відповідними інструкціями з питань дотримання норм Женевських конвенцій.

У відповіді на неодноразові зауваження МКЧХ з приводу того, що військові контингенти, які знаходяться під командуванням ООН, зобов'язані неухильно дотримуватися Женевської конвенції 1949 року та інші норми гуманітарного права, Організація створила власну позицію стосовно застосування гуманітарного права до миротворчих операцій. Виражена ним думка МКЧХ базувалась на галузевих принципах міжнародного гуманітарного права, які вважаються складовою частиною міжнародного звичайного права та являються обов'язковими для збройних сил всіх держав, які приймають участь у збройних конфліктах.

Декларуючи свою прихильність, у загальних рисах, застосування гуманітарного права до миротворчих операцій, Організація зайняла таку позицію, при якій у період виконання мандату

операції миротворчі сили діють від імені міжнародної спільноти, а тому не можуть визнаватися «стороною конфлікту» або «інститутом влади» за змістом Женевської конвенції. При цьому миротворчі сили ООН наділені міжнародною легітимністю, будучи при цьому безпристрасними, нейтральними та об'єктивними, а їх головна мета зводиться до встановлення та підтримання міжнародного миру та безпеки.

Секретаріат Організації зайняв ще більш жорстку позицію, зазначивши, що ООН – це міжнародна організація, тому вона не може бути учасником Женевської конвенції 1949 р., а значить й не пов'язана її обов'язками [8]. Аналогічним чином, ООН не в змозі самостійно реалізувати норми конвенції. Не дивлячись на наявність у Організації міжнародної правосуб'єктності, вона не є державою, тобто позбавлена багатьох судових та адміністративних повноважень, які необхідні для виконання цілого ряду зобов'язань, передбачених Конвенціями 1949 р. Стосовно спроможності Організації стати учасником Женевських конвенцій, то на думку Секретаріату заключні положення конвенції не передбачають як таку можливість участі в них будь яких міжнародних організацій.

Протягом 40 років після війни в Кореї практично всі миротворчі операції мали характер «консенсуальних», заснованих на згоді приймаючої сторони. Це були операції на користь миру заснованих виключно на главі 6 Уставу ООН. Питання застосування гуманітарного права до миротворчих операцій у той період часу не виникав. У 90 роки двадцятого століття миротворчі сили змушені все частіше втручатися у внутрішні збройні конфлікти, які характеризувалися підвищеним рівнем насильства та, як результат, людськими стражданнями та масовими серйозними порушеннями норм гуманітарного права та прав людини.

У таких ситуаціях миротворці були вимушені застосовувати збройну силу в порядку самооборони, в результаті чого відмінність між операціями по підтриманню миру та примусовими (силовими) діями миротворців було незабаром остаточно розмито. Окрім глави 6 Уставу, яка регулює «традиційні» миротворчі операції, частіше стала застосовуватися глава 7 цього документа, присвячена спонуканню до миру [9]. Деякі операції перетворилися в гібридні, які включали елементи як підтримання миру так й спонукання до миру. Одночасно інші «традиційні» миротворчі операції «консенсуального» типу супроводжувалися операціями, основаними на главі 7 Уставу та санкціоновані Радою Безпеки на проведення під командуванням та контролем конкретної держави.

Так, паралельно з Місією сприяння ООН в Руанді (МСООНР / UNAMIR), створеною на підставі резолюції 872 (1992), Рада Безпеки, діючи у відповідності з главою 7 Уставу, санкціонувала держави – члени на створення тимчасової операції під національним командуванням та контролем (операція «Бірюза») націленої на забезпечення безпеки та захисту переміщеним особам, біженцям та цивільному населенню, які піддавалися ризику (резолюція Ради Безпеки 929 (1994)). Подібним шляхом, паралельно з Місією ООН в Гаїті (МООНГ / UNMIH), утвореною резолюцією 867 (1993), Рада

Безпеки санкціонувала держави – члени на підставі глави 7 Уставу створити багатонаціональні сили під єдиним командуванням та контролем (резолюція Ради Безпеки 940 (1994) та використовувати всі необхідні заходи для сприяння депортації із Гаїті військового командування, негайного поновлення в посаді легітимного президента та поверненню влади законному уряду Гаїті.

Формально, не визнаючи застосування гуманітарного права в діяльності своїх миротворчих сил, Організація все ж намагається на практиці активізувати значення цих норм для миротворчих операцій шляхом закріплення певного порядку їх реалізації. У перше це сталося у 1993 році, коли в угоді про статус сил (CCC/SOFA) між Організацією та Республікою Руанда з'явилось положення, по якому ООН зобов'язалась організувати місію щодо надання допомоги Руанді в повній відповідності з принципами та духом загальних міжнародних договорів, які застосовуються до діяльності військового персоналу, тобто Женевських конвенцій 1949 р., Додаткових протоколів до них 1977 р. та Конвенції 1954 р. про захист культурних цінностей у разі збройних конфліктів [10].

У 1995 році за ініціативою МКЧХ була утворена група експертів, завданням яких стало побудова основних положень гуманітарного права стосовно миротворчих сил ООН. Група напрацювала ключові принципи, які стали основою документа під назвою «Бюлетень Генерального секретаря. Дотримання силами Організації Об'єднаних Націй міжнародного гуманітарного права» [11].

Документ складається із десяти розділів та включає в себе базові принципи розмежування цивільних осіб та комбатантів, цивільні та військові об'єкти, визначення засобів та методів ведення війни, правила поведіння з цивільним населенням та склавши зброю комбатантами, військовополоненими та ув'язненими, засоби захисту хворих та поранених, а також не комбатантів (медичного та духовенського персоналу). Норми Бюлетеня застосовуються до миротворчих сил ООН, коли ті беруть участь у збройних конфліктах в якості комбатантів. Положення документа застосовується під час миротворчих операцій, які проводяться на підставі глави 7 Уставу, або в так званих «операціях з метою самозахисту на основі глави 6» на протязі всієї їх участі в конфлікті.

Націлений на підготовку миротворців на підставі базових принципів гуманітарного права, Бюлетень Генерального секретаря став предметом серйозних дискусій. Деякі держави піддали його жорсткій критиці за те, що в нього увійшли звичайно-правові норми, які не підкріплювались зобов'язаннями дотримання їх державами. Нарешті, критиці піддалось судження, хай навіть теоретичне про те, що миротворці можуть вважатися комбатантами, що дозволяє на думку дослідників скоювати на них напади. Важливою представляється позиція Секретаріату, згідно якої на практиці участь миротворців у внутрішніх конфліктах фактично стирає грані між внутрішніми та міжнародними збройними конфліктами або «інтернаціоналізує» внутрішні конфлікти [12].

На нашу думку доцільно погодитись з позицією Секретаріату ООН про те, що участь миротворців в збройних конфліктах в якості комбатантів – це

питання фактичного (de facto) а не юридичного (de jure).

Не дивлячись на те, що в практичній площині питання застосування гуманітарного права щодо миротворчих операцій на цей час не знайшло свого відображення, воно при цьому викликало серйозні дискусії у трьох напрямках:

1) співвідношення норм гуманітарного права та охоронного режиму згідно Конвенції 1994 р. Про безпеку персоналу ООН та пов'язаного з нею персоналу;

2) притягнення миротворців до відповідальності за серйозні порушення гуманітарного права в порядку національного та міжнародного судочинства;

3) застосування законів окупації до міжнародних територіальних адміністрацій.

Участь миротворців у збройних конфліктах базується на правилах застосування (ROE), які між іншим повинні урахувати й мінімальні стандарти у сфері прав людини. З часом ці правила були більш вдосконалені, однак деякі держави й на цей час продовжують вводити застереження або намагаються використовувати способи, які направлені на зменшення ролі їх національних збройних сил в урегулюванні збройних конфліктів, тобто намагаються максимально виключити своє втручання у внутрішні справи інших держав.

Проведене дослідження дозволяє сформулювати висновки:

1. Застосування міжнародного гуманітарного права до миротворчих сил вимагає чіткого дотримання двох вимог: наявність збройного конфлікту (незалежно від його юридичної природи) на території розгортання таких сил та їх активна участь в цьому конфлікті (діяльність на підтримку одної або іншої сторони конфлікту) в якості комбатантів.

2. Якщо персонал миротворчих операцій вимушений брати участь у збройному конфлікті, закономірно виникає питання про його міжнародно-правовий статус: чи буде він користуватися гарантіями, наданими гуманітарним правом комбатантів та не комбатантів, або національні уряди (сили опозиції), з якими вони вступають у військове протистояння, будуть розглядати такий персонал як злочинців з усіма випливаючими наслідками? На нашу думку це питання потребує вирішення на рівні універсального міжнародного договору.

3. Поки питання застосування гуманітарного права до гуманітарних операцій не знайшло свого відображення в практичній площині, воно викликає серйозні дискусії у трьох напрямках:

1) співвідношення норм гуманітарного права та «охоронювального» режиму згідно Конвенції 1994 року про безпеку персоналу ООН та пов'язаного з нею персоналу;

2) притягнення миротворців до відповідальності за серйозні порушення гуманітарного права в порядку національного та міжнародного судочинства;

3) застосування законів окупації до міжнародних територіальних адміністрацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зверев П. Г. Поняття «комбатант» і «не комбатант» в міжнародному гуманітарному праві // Теорія і практика правоохоронної діяльності: сб. матеріалів науч. меропрятий, проводимих в День науки інститута (22 мая 2003 г.).

Калининград: Изд-во КЮИ МВД России. – 2003. – С. 34.

2. Мелков Г. М. Международное право в период вооруженных конфликтов: учеб. Пособие. М.: Всесоюзный юридический заочный ин-т, 1988. – С. 34.

3. Арцибасов И. Н., Егоров С. А. Вооруженный конфликт: право, политика, дипломатия. М.: Международные отношения. – 1989. – С. 34.

4. Resolution on «Equality of application of the rules of the law of war to parties to an armed conflict». Institut de droit international, Brussels Session, 1963; Conditions of Application of Rules, other than Humanitarian Rules, of Armed Conflict to Hostilities in which United Nations Forces may be engaged. Institut de droit international. Sesion of Wiesbaden, 1975.

5. Бюньон Ф. Международный Комитет Красного Креста и Карибский кризис, октябрь-ноябрь 1962 г. // Военно-юридический журнал. – 2012. – № 4. – С. 88.

6. Мелков Г. М. Зазн. твір. – С. 19.

7. Verplase J. G. The jus in bello and Military Operation in Korea 1950-1953 // Heidelberg Journal of International Law. – 1963. – № 63. – P. 679-738.

8. Ferraro T. IHL. Applikability to International Organizations in Peace Operations // International Organisations Involvement in Peace

Operations: Applicable Legal Framework and the Issue of Responsibility / Proceedings of the 12th Bruges Colloquium, 20-21 Oktober 2011. – P. 15-22.

9. Зверев П. Г. Принуждение к миру и агрессия в международном праве: политико-правовой анализ // московское научное обозрение. – 2013. – № 4 (32). – С. 23-26.

10. Конвенция о защите культурных ценностей в случае вооруженного конфликта от 14 мая 1954 г. // Международное право. Ведение военных действий: сб. Гаагских конвенций и иных международно-правовых актов. – М.: МККК, 2004. – С. 38-66.

11. Bulletin on the Observance by United Nations Forces of International Humanitarian Law. P. 1656; Zwanenburg M. The Secretary–Generals Bulletin on Obsevacne by United Nations Forces of International Humanitarian Law: Some Preliminary Observations // International Peacekeeping. July-Oktober 1999. – № 5. – P. 133.

12. Henckaerts J.-M., Doswaid – Beckl. Op. cit. P. 112-114. Стюарт Д. Г. К единому определению вооруженного конфликта в международном гуманитарном праве: анализ интернационализованного вооруженного конфликта // Международный журнал Красного Креста. – 2003. – № 850. – С. 129-175.

УДК 341.17

РОЛЬ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ІНСТИТУЦІЙ У РЕГІОНАЛЬНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ОБ'ЄДНАННЯХ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Москаленко О. М.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри міжнародного права
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Анотація На сьогодні регіональна економічна інтеграція є однією з визначальних тенденцій сучасних міжнародних відносин. Проте, розвиток регіональних інтеграційних об'єднань у силу різних причин зіштовхнувся із необхідністю «парламентаризації» інституційних систем. Стаття пропонує порівняльно-правовий аналіз функцій та повноважень парламентських асамблей, найбільш відомих та значущих регіональних інтеграційних об'єднань. У статті обґрунтовується теза про те, що рівень участі парламентської асамблеї у діяльності інтеграційного об'єднання, а також спектр її функцій та повноважень залежить від цілей та обраної моделі інтеграції. При цьому підвищення рівня інтеграції призводить до «парламентаризації» усієї інституціональної системи, що виражається у розширенню функцій і повноважень парламентської асамблеї.

Ключові слова: регіональна інтеграція, інституційна система, парламентська асамблея, Європейський Союз, НАФТА, МЕРКОСУР.

Анотация На сегодняшний день региональная экономическая интеграция является одной из определяющих тенденций современных международных отношений. Однако, развитие региональных интеграционных объединений в силу различных причин столкнулось с необходимостью «парламентаризации» институциональных систем. Статья предлагает сравнительно-правовой анализ функций и полномочий парламентских ассамблей, наиболее известных и значимых региональных объединений. В статье обосновывается тезис о том, что уровень участия парламентской ассамблеи в деятельности интеграционного объединения, а также спектр ее функций и полномочий зависит от целей и выбранной модели интеграции. При этом повышение уровня интеграции приводит к «парламентаризации» всей институциональной системы, что выражается в расширении функций и полномочий парламентской ассамблеи.

Ключевые слова: региональная интеграция, институциональная система, парламентская ассамблея, Европейский Союз, НАФТА, НАФТА, МЕРКОСУР.

Annotation Currently regional economic integration has become one of the distinctive trends of the modern international relations. However, the development of regional integration project encountered the need of «parliamentarisation» of the institutional systems. The article provides a comparative legal analysis of the functions and competences of the parliamentary assemblies of the most known and important intergational projects. The article argues that the level of the involvement of the parliamentary assembly into the activity of the intergational project as well as the range of its functions and competences depends upom the aims and selected model of the integration. However, the increase of the integration level causes «parliamentarisation» of the entire institutional system, which is reflected by the enhancement of functions and competences of the parliamentary assembly.

Key words: regional integration, institutional system, parliamentary assembly, European Union, NAFTA, MERCOSUR.

Починаючи з другої половини ХХ ст., однією із визначальних тенденцій розвитку міжнародних відносин стала глобалізація. Формування системи ООН та глобальних організацій фінансового та торгівельно-економічного співробітництва на кшталт

Бреттон-Вудської системи та системи ГАТТ (ВТО) створили інституційні основи для розвитку міжнародного розподілу праці, загальносвітових коопераційних зв'язків та стабільної міжнародної торгівлі в загальносвітових масштабах.

Паралельно із процесом глобалізації почався і процес регіональної економічної інтеграції, який став

© Москаленко О.М., 2016